

PŘEDMLUVA, ANÝBRŽ PROLOG, JINAK TĚŽ ÚVOD

Dramaterapie – tato dáma v nejlepších letech – střídá ráda svůj šatník, a co popadne na první dobrou, sluší jí nejlépe. Tu dává přednost koktejlovým šatům jako na večírek u chargé d'affaires státu Papua Nová Guinea, jindy je casually dressed pro neformální party na studentských kolejkách 17. listopadu, tu se zas nasouká do bílých montérek a křusek s vyztuženou špičkou, aby se vetřela mezi stavební gastarbeitery do stále ještě zakouřené Ponorky na hlavní třídě v době polední pauzy. A stejně jako to je s její garderobou, je to i s texty ji oslavující, vysvětlující a vymezující, zkoumající či bádající, pitvající i margináliemi provázející bytím.

Text tímto prologem uvážený je naroubován s láskou poučených sadařů na kmeny a kmínky vyrostlé a mnohdy již vzrostlé v sadu olomoucké alma mater (Univerzity Palackého v Olomouci), která déle než čtvrtinu století pěstuje obor dramaterapie v pospolitosti s příbuznými paradivadelními systémy, vzdělává pregraduálně i postgraduálně (dnes již stovky absolventů specializačního, bakalářského, magisterského a doktorského studijního programu), organizuje a garantuje klinickou i edukační praxi oboru, realizuje systematický výzkum prezentovaný jak odbornými žurnály, tak i na mezinárodních konferencích, zajišťuje publikační výstupy včetně vydávání metodik, učebnic i monografií, jakými jsou namátkou a bez ladu a skladu: *Dramaterapie* vydaná v pěti edicích (nakl. Netopejr, Portál, vpsled Grada) kolektivu terapeutů z praxe u nás i v zahraničí spjatých se studii dramaterapie na katedře a posléze Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty UP v Olomouci), pár (doslova) *rukověti dramaterapie a teatroterapie* z pera a počítače českých, slovenských, holandských a anglických autorů, *Evaluate v dramaterapii* (v angl. variaci *Evaluation in Dramatherapy*) tandemu profesora a jeho postdoktorandky oboru na UP, dále též *Možnosti využití dramaterapie při práci s žáky v základní*

1 DRAMATERAPIE

Petr Kosek, Lenka Veitová

Jak již samotný termín dramaterapie napovídá, dramaterapie se skládá ze dvou významných proměnných, jimiž jsou drama a terapie. Oba termíny je náročné popsat, a i když se nám to povede, stále nám to zcela neosvětlí, co vznikne jejich propojením. Samotný celek je totiž vždy něčím víc než jen součtem svých částí (Pendzik, 2016a). Přesto je toto cesta, kterou se v této knize vydáme. V první kapitole se podíváme na historický vývoj dramaterapie a představíme si základní pojmy: oblast dramatického umění (tzv. performativních žánrů) a dramatické reality, oblast terapií a oblast jejich integrace tzv. dramaterapie.

V čem je tedy dramaterapie dramaterapií? Dramaterapie má širokou a rozmanitou multioborovou základnu. Od historie divadelního umění přes různorodé terapeutické praxe po sociologické, filozofické a kulturní vlivy; všechna tato východiska pomáhala utvořit bohatou základnu dramaterapie. Je možné pak pozorovat mnoho dramaterapeutů z celého světa a nevěřícně koukat, jak se jejich práce od sebe liší. Situace je zde podobná jako ve světě psychoterapie, kde taktéž převládá tendence k integraci různorodých přístupů a zdrojů (Prochaska a Norcross, 2024). Tato rozmanitost pramení z historického vývoje dramaterapie, který nemá jednu zakládající postavu „*otce či matky*“. Bylo to spíše několik osob, které si začaly všimnout pozitivních účinků dramatu a divadla na duševní zdraví člověka. Své postřehy začaly rozvíjet, předávat ostatním a psát o nich. Dramaterapie tak začala vznikat simultánně po celém světě, a proto je tak různorodá (Pendzik, 2016a). Co tedy dramaterapií myslíme na stránkách této knihy?

Dramaterapie je pro nás na prvním místě terapií. Tím je myšleno, že jednou z podmínek pro to, aby dramaterapie byla dramaterapií, je to, že je

rodiče na jeho témata spojená se zakázkou, čímž rozšiřuje podpůrné pole pro dítě.

- **Limity mlčenlivosti (ohlašovací povinnost):** Toto je nejdůležitější etická hranice. Klient musí být bez ohledu na věk od prvního setkání připraven na tuto skutečnost. Váš vzorový kontrakt to definuje jasně: Naše setkání budou vždy důvěrná. Pouze kdybych se dozvěděl/a, že tobě nebo někomu jinému hrozí vážné nebezpečí, budu/budeme to muset oznámit. Pokud se terapeut dozví o zneužívání, sebepoškozování apod., musí jednat citlivě, ideálně po dohodě s klientem (pokud je to možné) a s cílem neztratit jeho důvěru, ale vždy ve prospěch bezpečí dítěte.

PŘÍKLAD Z PRAXE

V Kanadě platí pravidlo, že rodič dítěte mladšího 14 let má právo vědět vše. Ptám se proto rodičů, zda respektují přání dítěte projevit se, aniž by oni o všem věděli, a většinou mi odpovědí, že ano. Než se v průběhu procesu setkám s rodiči, vždy se dětského klienta zeptám, jestli je něco, co si přeje, abych s jeho rodiči sdílela, nebo naopak nesdílela. Tento posilující pocit, že o sobě může dítě rozhodovat samo, většinou pomůže a děti pak samy chtějí svou tvůrčí práci z terapie sdílet. Se svolením dítěte, a často dokonce na jeho vlastní žádost, se pak rodiče účastní jednoho či dvou terapeutických sezení jako hosté.

Moje spolupráce s rodiči je individuální. Vždy však na začátku i na konci procesu probíhá speciální společné setkání s rodičem i dítětem, doplněné o průběžná setkání pouze s rodičem.

Po dvouleté práci nás čekalo ukončení spolupráce s jedenáctiletou klientkou. Proces uzavírání jsme rozložily do tří setkání. Nejprve jsme uzavřely hraní v *playspace* a rozloučily se se všemi hračkami. Další setkání proběhlo ještě pouze s dívkou. Malovaly jsme *kulatý svět*. Spodní část představovala svět dramaterapie – vpisovaly a vmalovaly jsme tam vše, co

jsme zažily. Pracovaly jsme na tom, jak to prorůstá do světa venku a co si dívka odnáší do života. Když jsme dílo dokončily, domluvily jsme se, že příští týden tento náš svět ukážeme mamince a budeme ho s ní dotvářet.

Řekla jsem dívce, že pokud chce, aby něco zůstalo tajemstvím mezi námi, ať to zakryje. Dívka skutečně některá témata přelepila páskou, aby nebyla vidět. Další týden jsme se potkaly i s matkou, společně jsme si povídaly, uzavíraly proces a také jí ukázaly naši stopu z předchozího setkání. Poté společně s dcerou domalovávaly přání do budoucna, témata, na kterých chtějí ještě pracovat, a to, co budou *zalévat* apod. Maminka mohla zasahovat pouze do té části kresby, která představovala svět venku.

Závěrem lze říci, že kontrakt neplní pouze roli organizační, ale stává se klíčovým ochranným prvkem i pro samotného terapeuta. Jasně totiž vymezuje pole působnosti, ve kterém se můžeme bezpečně a kompetentně pohybovat. Je nezbytné, abychom se pouštěli pouze do intervencí, pro které máme dostatečnou zkušenost a erudici. Přijetí zakázky nad rámec vlastní kvalifikace, například když začínající terapeut kývne na párovou terapii bez příslušného výcviku pouze na přání klienta, představuje to závažné překročení etických i profesních hranic.

2.4.5 Vytváření skupiny: místo, čas, velikost, příprava

Než se ponoříme do praktické přípravy prostoru a času, musíme nejprve učinit zásadní rozhodnutí o formátu naší práce. Volba mezi individuálním a skupinovým setkáním představuje dvě fundamentálně odlišné cesty, z nichž každá má svá specifika, přínosy i nároky na přípravu. Toto rozhodnutí definuje, jak bude vypadat *containment*, kdo budou hlavní aktéři změny a jakou roli v procesu zaujme samotný terapeut.

Individuální dramaterapie je zaměřena na dyadický vztah (nebo, jak jsme popsali dříve, triangulární vztah mezi klientem, terapeutem a umělečkou formou). Proces je zde plně přizpůsoben tempu, potřebám a zakázce